

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

Ståhle Aulikki

Kasvatus ja koulutus teknologisoituvassa ympäristössä

Kasvatustieteen kandidaatintyö

FACULTY OF EDUCATION

Kasvatustieteiden koulutus

2017

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Kasvatustieteen koulutus		Tekijä/Author Aulikki Ståhle	
Työn nimi/Title of thesis Kasvatus ja koulutus teknologian kentällä			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede	Työn laji/Type of thesis KK	Aika/Year 2017	Sivumäärä/No. of pages 30
Tiivistelmä/Abstract <p>Teknologian kehitys on ollut viimeisten vuosikymmenten aikana nopeaa. Se on tullut osaksi jokapäiväistä elämää, ja näin ollen se on ottanut jalansijan myös koulutyössä. Koulutuksen ja kasvatuksen osa-alueilla ympäristön (kulttuuriympäristön) merkitys on kahtalainen. Toisaalta se luo raamit sille, missä toimitaan eli se turvaa yksilön kasvua ja kehitystä, mutta samalla tämä ympäristö myös muuttuu ihmisten toiminnan tuloksena. Tässä työssäni käsittelen sitä, mitä muutoksia teknologisoitua ympäristö on tuonut tai tuomassa kasvatuksen ja koulutuksen kentälle. Pyrin työssäni tarkastelemaan myös sitä, voivatko ympäristössä tapahtuvat muutokset muuttaa jotakin kasvatuksen perimmäisessä ytimessä olevaa. Kyse on siis sekä kasvatuksesta että sosialisatiosta eli siitä, mihin meitä lopulta sosiaalistetaan ja kyse on myös identiteetistä.</p>			
Asiasanat/Keywords kasvatus, sosialisatio, identiteetti, koulutus, teknologia, sosiaalinen media			

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	KASVATUKSESTA YHTEISÖLLISYYTEEN	3
2.1	Kasvatus	3
2.2	Sosialisaatio.....	5
2.3	Identiteetti	7
2.4	Yhteisöllisyys ja sen muutokset	10
3	TEKNOLOGINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	13
3.1	Internet	13
3.2	Sosiaalinen media	14
3.3	Yhteisöllisyys sosiaalisessa mediassa.....	17
3.4	Identiteetillä leikkely - verkkoidentiteetti.....	19
4	TEKNOLOGIAA VAI PEDAGOGIIKKA	21
5	POHDINTA	25
	LÄHTEET	27

1 JOHDANTO

Tarkastelen tässä työssäni teknologian ja ihmisen yhteiseloä kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta. Ennen kaikkea olen kiinnostunut siitä, mitä muutoksia teknologia ja jatkuva verkkovireilläöolo on tuonut kasvatuksen ja koulutuksen kentälle. Tarkastelen aihetta kirjallisuuden valossa.

Aikaa on kulunut runsaasti siitä, kun ensimmäiset kasvatustyötä määrittävät kriteerit luotiin. Yhä edelleen kasvattajien pyrkimyksenä on kasvattaa yksilöistä itsemääräytyviä autonomisia ihmisiä, jotka asettuvat paikoilleen yhteiskunnassa ja kykenevät kehittämään sitä sivistyneesti eteenpäin.

Kasvatukseen latautuu aina annos arvoituksellisuutta, sillä kasvatuksen lopullinen tulos jää ”luonnostaan” avoimeksi. Kasvattaja ei voi koskaan tietää, minkälainen hänen kasvatettavaan lopulta tulee. Oleellista ei ehkä olekaan lopputulos, vaan ennen kaikkea kasvatukseen sisältyvä toivonkipinä paremmasta tulevaisuudesta.

Tämän päivän maailmassa elämme postmodernin jälkeistä aikaa, jossa yksilön asema on korostetusti esillä ja jossa tieteen tulokset välittyvät nopeasti yhteiskunnan kaikille osa-alueille. Tämän on mahdollistanut teknologinen kehitys ja sen innovaatiot, jotka läpivalaisevat yhä tiukemmin yhteiskuntamme eri tasoja. Teknologia on tunkeutunut kaikkialle niin perheiden arkeen, työelämään kuin kouluihinkin. Se on mahdollistanut toimintojen tehokkaan rationalisoimisen ja organisoimisen kaikkialla siellä, missä sitä edellytetään ja tämä muutos on ollut räjähdysmäisen nopea. Aika ajoin näyttää jopa siltä, että ihmisellä itsellään on vaikeuksia pysyä kehityksen perässä puhumattakaan siitä, että muutosten tuomia vaikutuksia kyettäisiin ennakoimaan. Mutta juuri ennakointi olisi tärkeä työkalu erityisesti koulutuksen alueella, jossa suunnittelijoiden ja päättävän tahon olisi osattava entistä ketterämmin ja toisaalta myös viisaasti visioda sitä, minkälaista osaamista ja tietopohjaa tulevaisuuden yhteiskunnassa tarvitaan tai vaaditaan. Tämä työ ei ole helppoa ja koulumaailmaa onkin kritisoitu siitä, että ne toimivat ikään kuin liian reaktiivisesti suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.

Pyrin työssäni tarkastelemaan myös sitä, voivatko ympäristössä tapahtuvat muutokset kuten tässä, teknologia muuttaa jotakin kasvatuksen perimmäisessä ytimessä olevaa. Kyse on siis sekä kasvatuksesta että sosialisatiosta eli siitä, mihin meitä lopulta sosiaalistetaan ja kyse on myös identiteetistä.

Olen sekä rajannut työtäni, mutta myös pyrkinyt pitämään horisontin avoinna sen suhteen, että tarkastelunäkökulmani on laaja. Se sivuaa sekä kasvatussosiologiaa että -psykologiaa. Työni taustalla on ajatus siitä, että kasvatusta, koulutusta ja sivistyksellisyys nivoutuvat yhteen yksilön kehityksen kuluessa, josta syystä pidän tätä rajausta sopivana. Identiteetti kulkee työssäni punaisena lankana, sillä se rakentuu jatkuvasti kehittyvänä osana persoonaa ja yksilöä, ja jota kasvatusta osaltaan muoaa. Toisin sanoen kasvatustoiminta kohdistuu aina ennen muuta yksilöön ja hänen identiteettiinsä. Nyt tälle alueelle on kasvattajien lisäksi tullut mukaan uusia ”toimijoita”, joita voisi kutsua tahattomiksi vaikuttajiksi. Yhtä tahaton toimija tällä kentällä edustaa nykyisin mediaa.

Työni ensimmäisessä jaksossa käyn lävitse keskeiset käsitteet kasvatusta, sosiaalisuus ja identiteetti. Toisessa jaksossa tarkastelen teknologiaa ja siellä erityisesti sosiaalista mediaa. Tässä yhteydessä pyrin samalla johdattamaan lukijaa kohti yhteisöllisyyden muutosten havaitsemista, sitä johon teknologia on osaltaan ollut vaikuttamassa. Viittaan tällä verkko- ja virtuaaliyhteisöihin, jotka ovat aikamme näkyvä ilmiö. Kolmannessa jaksossa tarkastelen sitä, miten teknologia on asettunut koulutyöhön ja mitä ajatuksia tässä ajassa liikkuu tai mihin katseet tulisi tulevaisuudessa kenties kohdistaa.

2 KASVATUKSESTA YHTEISÖLLISYYTEEN

Kasvatus on lähtökohtaisesti arvosidonnaista. Se on valintojen tekemistä sen suhteen, mikä on oikein, hyvää ja tarpeellista. Kasvattajien tehtävänä on valita ja määritellä se, mikä on kasvatuksen suunta ja päämäärä. Heillä odotetaan olevan näkemys siitä, millaista on hyvä elämä ja heidän uskotaan olevan kykeneviä kasvattamaan lapsistaan yhteiskuntakelpoisia. Kasvattajat toimivat aina siinä maailmassa, johon he ovat aluksi itse sosiaalistuneet. He kantavat mukanaan omaa historiaansa aivan kuten heitä kasvattaneet ovat tehneet.

Kasvatustyölle on luonteenomaista se, että työ jää aina ikään kuin avoimeksi, sillä kasvattajalla ei ole mitään takeita siitä, mitä kasvatettavasta lopulta tulee. Kasvatustyön tulosta arvioidaan ehkä viimeistään siinä vaiheessa, kun jotakin on ensin mennyt pieleen. Esimerkiksi tilanteessa, jossa kasvatettavasta ei tullutkaan yhteiskuntakelpoista. Olipa tulos sitten hyvä tai huono, pidetään sopeutumista ja sosialisatiota välttämättömänä ja luonnollisena jatkuvana prosessina. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisen omat kokemukset, oman itsen rakentelu sekä tiedolliset ja taidolliset kyvyt muokkaavat häntä suhteessa ympäristöön, yhteisöön ja yhteiskuntaan. Prosessi toteutuu siitäkin huolimatta, että lapsi jäisi kokonaan vaille ihmisen antamaan kasvatusta. Hän sosiaalistuu kasvuympäristöönsä joka tapauksessa. (Siljander, 2005, 43)

2.1 Kasvatus

Kasvatuskäsitteen alle on periaatteessa mahdollista sijoittaa kaikki se toiminta, jonka sisällä kasvatustyötä tehdään. Aina se ei ole tarkkaan suunniteltua, sillä kasvatus voi olla myös tahatonta, mutta aina silloin kun kasvattaja on pedagogin tehtävässä, on tärkeää, että hänellä on itseymmärrys ja kyky reflektoida sekä ymmärtää omaa toimintaansa ja sitä ohjaavia perusrakenteita. (Siljander, 1997, 66)

Kasvatuksen avulla on ajateltu ”tuotettavan” yksilöitä, jotka tietävät oman paikkansa ja tehtävänsä suhteellisen pysyvässä tai ainakin hitaasti muuttuvassa ja ennakoitavissa olevassa ympäristössä. Antiikissa ei vielä tunnistettu yksilöä, koska sitä ei ollut olemassa. Elämä rakentui ajatukselle, jossa sen katsottiin toistuvan samanlaisena luonnon kiertokulun mukaan. Uskottiin, että kaikki olennainen tieto maailmasta oli jo olemassa. (Siljander, 2005, 21 - 22) Sittemmin modernin murros horjutti vanhoja järjestelmiä ja uskomuksia. Antiikin Te-losta ei enää tavoiteltu luonnollisena päämääränä. Sen tilalle astui vaatimus järjen käytöstä,

joka merkitsi kasvatuskentällä initaatioiden hylkäämistä ja kasvatuskriteereiden vaatimista. Kasvatuksen avulla haluttiin edistää yhteiskuntaa ja tulevaa uutta aikaa, ja siksi oli päätettävä, mitkä ilmiöt tai asiat ovat osa kasvatusta ja mitkä eivät. Ajattelun taustalla eli valistusfilosofian aate, jossa ihmisestä haluttiin tehdä moraalisesti täysi-ikäinen. Tähän päästiin ennen kaikkea koulutuksen avulla, joka nähtiin keinona kohottaa ihminen sivistyksen pariin. (Siljander, 2005, 24) Kasvatus oli avain sivistykseen tai sivistyksellisyyteen.

Kantin ihminen tuli ihmiseksi kasvatuksen avulla. Oli siis ratkaistava se, mikä on kasvattajan eli täysi-ikäisen ja lapsen eli alaikäisen suhde tapauksessa, jossa yksilö on lähtökohtaisesti vapaa. Tämä haaste kääntyi lopulta voimavaraksi, sillä koska kasvatuksella oli ennalta asetettuja tavoitteita (intentionaalisuus), jotka edellyttivät kasvattajalta kykyä ohjata lasta haluttuun suuntaan, oli väistämätön lopputulema se, että tämä pedagoginen paradoksi hyväksyttiin kasvatustoiminnan yhdeksi ehdoksi. (Kivelä, 2002, 45) Herbart lisäsi tähän vaatimuksen pedagogisesta vaivannäöstä. Hän pyrki luomaan systemaattista ja loogista kasvatustieteen oppirakennelmaa, jossa kaiken perusta rakentui etiikan ja psykologian (lapsipsykologia) varaan. Toiminnan lähtökohdaksi asetui lapsen tarve ei vain yhteiskunnan tai ympäristön tarve. (Rinne, Kivirauma, Lehtinen, 2015, 194 – 196) Friedrich Schleiermacher korosti suhteen yhteisöllisyyttä, sitä että kasvatussuhteella on myös laajempi ulottuvuus. Hän halusi tietää, mikä tekee kasvatussuhteesta pedagogisen (interaktio). Schleiermacherin mukaan vanhemman sukupolven on aina ratkaistava se, mitä kasvatettavalta halutaan ja se edellyttää kasvattajalta erityistä vastuuta. (Siljander, 2005, 27 – 29) Pedagogisen suhteen ydintä ja kaiken kasvatuksen ehtoa terävöitti osaltaan Rousseau nostaessaan lapsen kasvatustoiminnan keskiöön. Kasvatuksessa olennaista oli tunnustaa toiminnan lähtökohdaksi kasvatettavan sivistyskykyisyys ja kyky itsemääräytyvyyteen, joka viittaa ajatukseen siitä, että yksilölliset kyvyt ja mahdollisuudet tunnustetaan ja tunnustetaan. (Siljander, 2015, 92)

Kasvatuksen määrittelyissä ei ole esitetty rajaa sen päätepisteelle, mutta toisaalta kysymys sivistyksellisyydestä määrittelee jonkinlaisen rajan tälle toiminnalle. Tällöin kasvatus nähdään pohjana tulevalle sivistysprosessille, jossa kasvatus ikään kuin jatkuu yksilön omana työnä jonka kuluessa hän itse luo ja muokkaa itseään suhteessa ympäröivään maailmaan. (Siljander, 2005, 35 – 36)

2.2 Sosialisatio

Sosialisatio käsite ilmaantui kasvatuksen kentälle 1960 – 70-luvuilla kasvatussociologian myötä. Kasvatussociologinen tutkimus ponnistaa ajatuksesta, että kaikissa yhteisöissä on aina olemassa sosiaalinen järjestelmä ja rakenne, joihin liittyy tiettyjä yhteisiä samanlaisuutta vaativia normiodotuksia sekä erilaisuutta korostavia rooliodotuksia. Nämä odotukset ohjaavat yksilöiden asettumista sosiaalisiin asemiin. (Rinne, Kivirauma, Lehtinen, 2015, 85) Kasvatussociologisessa traditiossa sosiaalistuminen on ollut kasvatuksen keskeinen ydin. Kun yksilö sosiaalistuu yhteiskuntaan, hän samalla muokkaa sitä omalta osaltaan eteenpäin. Kyseessä on myös sukupolvien välinen vuorovaikutus, jonka tuloksena yksilö saavuttaa kyvyn toimia eri yhteiskunnan tehtävissä. (Antikainen, Rinne, Koski, 2006, 36)

Sosialisatio kuvaa siis prosessia, jossa yksilöstä tulee osa yhteisöä, osa yhteiskuntaa ja valitsevan kulttuurin jäsen. Tämän prosessin kulkua on jäsennetty kolmivaiheiseksi, joka alkaa syntymisestä perheyhteisöön (primaarivaihe) ja laajenee kouluikässä jatkuvaan sekundaarivaiheeseen, kunnes saavutetaan kolmas vaihe, jossa yksilön astuu yhteiskunnan jäsenyyteen. Periaatteessa sosialisatio on läpi elämän jatkuva prosessi. Se sisälle on kirjoitettu samoin kuin kasvatukseenkin oma paradoksi, joka sosialisatiossa kulminoituu kysymykseen siitä, miten on mahdollista, että yksilö, joka sekä tuottaa että uusintaa kulttuuria, kykenee samaan aikaan asettumaan sen aktiiviseksi jäseneksi.

Sosialisatiosuhde kasvatukseen ei ole yksiselitteinen niinpä sitä on tarkasteltu sekä psykologian että sosiologian näkökulmista. Sosiologinen näkökulma painottuu yhteiskunnallisten ja historiallisten ehtojen puolelle, jossa se nähdään keinona ylläpitää jatkuvuutta ja jossa se tulee esille instituutioiden kautta. Psykologisessa näkökulmassa huomio on yksilön kehityksessä. (Salonen, 1997, 166) Nykyisin kasvatussociologia on käsitteen omin paikka.

Sosialisatiotutkimus on tutkinut erityisesti sitä, minkälaisien ehtojen vallitessa yksilöstä kehittyy yhteiskunnallisesti toimiva ja miten yksilöllinen sivistysprosessi on mahdollinen sekä sitä, mitä oikeastaan tapahtuu, kun yksilöstä kehittyy subjekti (Siljander, 1997, 7 – 13) Tieteellisen sosialisatiotutkimuksen uranuurtajana voidaan pitää Freudia ja Durkheimia. Eri-tyisesti Durkheim oli kiinnostunut siitä, miten ulkoiset objektiiviset rakenteet ja sisäiset subjektiiviset tekijät, kuten persoonallisuus liittyvät toisiinsa ja millaisten prosessien kautta. Durkheim selitti sosiaaliset ilmiöt sosiaalisin perustein. Tällä hän tarkoitti sitä, että kasvatuksella tulee sopeuttaa yksilö yhteiskuntaan siten, että yksilön henkilökohtaisille pyrkimyks-

sille ja yhteiskunnan vaatimusten välille syntyy yhteys. Ihminen voi olla ihminen vain kuulumalla yhteisöön, jossa kasvatusta määrätty yhteiskunnan rakenteista käsin kollektiivisen tietoisuuden kautta. (Antikainen, 1998, 30 – 35) Yhteisö on yksilön voimanlähde, joka sitoo yksilön yhteiskuntaan, mutta samalla varmistaa myös mahdollisuuden muutoksiin. (Antikainen, Rinne, Koski, 2006, 13) Durkheimin ajattelu jatkoi esimodernin kasvatuskäsityksen linjoilla, jossa olennaista oli toimintojen saman pysyminen ja sosiaalisten rakenteiden säilyminen muuttumattomina. Hän ei oikeastaan erottanut kasvatusta ja sosialisatiota. (Siljan-der, 2005, 42 – 43)

G.H. Mead oli kiinnostunut erityisesti yksilön minän synnyn sosiaalisesta puolesta ja tuli siihen tulokseen, että yksilö rakentaa omaa minää ja identiteettiä vuorovaikutuksessa, jossa vaikutteet tulevat ensisijaisesti yksilön ulkopuolelta ei sisäsyntyisesti. Jotta tämä prosessi onnistuisi, tarvitaan yksilön ja vallitsevan kulttuurin välille yhteinen ymmärrys. Tämä ymmärrys syntyy merkitysten avulla, jotka antavat toiminnalle myös rakenteen. Näiden merkitysten kautta lapsi pääsee sisälle yhteisöön. Mead tiivistä ymmärretyksi tulemisen neljään teesiin; kieleen, ajatteluun, sosiaalisen maailman objekteihin ja biologis-fyysisiin piirteisiin. Kielellä, johon sisältyivät myös eleet, hän tarkoitti kokoa yhteisistä ideoista, jotka ovat sosiaalisen toiminnan synnyttämiä. Ajattelu on kykyä käyttää kieltä ja kykyä suhteuttaa asioita sekä huomioida yhteisön toiset jäsenet. Tätä taitoa ja ymmärrystä oli mahdollista kehittää erityisesti leikin ja pelien avulla, joissa lapsi ottaa erilaisia rooleja ja opettelee toimimaan sääntöjen mukaan. Näin lapsi oppii tarkkailemaan yhteisön jäsenten välistä toimintaa ja dynamiikkaan sekä oppii näkemään itsensä osana yhteisöä. Kun lapsi lopulta saavuttaa kokonaisuuden, hän on sosiaalistunut. Hänestä voi tulla persoona vain kuulumalla yhteisöön. (Sutinen, 1997, 77 - 103)

Ihmisten yhteisöllisyyttä tutkinut Ferdinand Tönnies katsoi, että ihmisten yhdessä pysymisen motiivi selittyy käytännöllisyyden avulla. Tätä käytännöllisyyttä hän kuvasi käsitteellä *Gemeinschaft*. Toisena motiivina hän toi esille yhteisötyypin *Gesellschaft*, jossa korostuvat sosiaaliset suhteet. Siinä osapuolet toimivat hyödyn näkökulmasta käsin ja käyttävät toisiaan välineinä saavuttaakseen tuon hyödyn (Antikainen et al., 2006,14) *Gesellschaft* tyyppiset suhteet näyttäytyivät Tönniesin mukaan (Aro, 2011, 37) nimenomaan markkinatilanteissa ja ovat tyypiltään egoistisia ja laskelmoivia edistäessään vain yksilön omaa hyvää.

Psykologiassa sosiaalistumisen ja yksilöitymisen välille on tehty ero. Siinä sosiaaliselle kehitykselle on annettu kaksi funktiota. Toisessa yksilö integroituu yhteiskuntaan ja toinen funktio sisältää yksilöitymisen eli identiteetin kehittymisen. (Antikainen, 1998, 103)

2.3 Identiteetti

Identiteetin turvin me ymmärrämme, keitä olemme ja mihin kuulumme. Se, minkä tieteenalan näkökulmasta käsitettä kulloinkin tarkastellaan tuo siihen mukaan erilaisia vivahteita. Sosiologiassa identiteetti nähdään erilaisiin ryhmiin kuulumisen kautta. Siinä identiteetti muotoutuu sosiaalisissa kehyksissä. Kasvatussosiologia korostaa reflektiota eli itsensä näkemisen taitoa toisten ihmisten silmin, ja tämä kyky on vain ihmisellä. (Antikainen et al., 2006, 251) Kasvatuksen näkökulmasta yksilöllinen persoonallinen identiteetti kehittyy ja rakentuu sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa. Kasvatus ohjaa identiteetin muotoutumista ja sivistysprosessin kuluessa yksilöstä kehittyy itsenäinen subjekti. Itsenäinen subjekti ikään kuin luo nahkansa suhteessa ympäröivän yhteiskunnan arvoihin ja toimintatapoihin. (Siljander, 2005, 48 – 49)

Sanan identiteetti on peräisin 1500 – luvun lopulta. Sen latinankielinen alkusana on *identiās tai ident (idem)* tarkoittaa samuutta, samana pysymistä ja minää. Identiteetti vetää puoleensa yhä enenevässä määrin tutkijoita. Nykyisessä maailmassa identiteetin rakentuminen ja yksilöllinen oman paikan löytäminen edellyttävät entistä enemmän työtä, sillä vanhojen traditioiden rakenteet menettävät kerta toisensa jälkeen kantokykynsä samalla kun uudet virtaukset vyöryvät sisään. Kiinteiden rakenteiden tilalle syntyy jatkuvasti uusia vaatimuksia. Maailman lisääntyvä kerroksellisuus ja kehityksen vauhti ovat tehneet tulevaisuuden hahmottamisesta entistä vaikeampaa. (Ropo, 2015, 26 - 28)

Matka minuuteen – yksilöä etsimässä

Ihmisen tie oman mielen syövereihin ja minän keskuuteen on kulkenut pitkän matkan lähtien antiikin ihmisestä. Siellä ihminen nähtiin osana laajempaa kosmista kokonaisuutta, jossa minää tai yksilöä ei vielä kyetty erottamaan. Käsitys ihmisestä, tiedosta ja maailmasta koki kuitenkin muutoksen modernin ajan murroksessa, jonka raunioista kuoriutui vähitellen esiin yksilö, ihminen, joka oli jotakin enemmän kuin vain ulkopäin ohjattu yhteisönsä jäsen. Varsinaisena modernin minä-psykologian isänä pidetty William Jamesia uskoi, että vain ihminen itse saattoi ymmärtää omat tunteensa ja ajatuksensa. Hän jakoi minän kolmeen osaan,

sosiaaliseen, henkiseen ja materiaaliseen. (Rautio & Saastamoinen, 2006, 37) Immanuel Kant esitti minän olevan kokemuksen subjekti eli se havaintojen järjestelijä, joka mahdollisti järjestyneen kokemuksen pelkän aistikkaoksen asemasta. Kant jäsensi ihmisen minuutta kokemuksiä edeltäväksi (*a priori*), jonka päälle todellisuutta koskeva tieto, *a posteriori* sitten asettuu. Tästä Kant käytti nimitystä transsendentaalinen ego. Minuus on kaiken aistimisen ja kokemisen subjekti. (Siljander, 2005, 63; Hankamäki, 2015, 12) Meadin ihmisen minuus ja tietoisuus kehittyvät sosiaalisesti. Hän päätyi lopputulokseen, jossa sosiaaliset prosessit ovat ensisijaisia minuuden prosessissa. Hänen mukaan minuus on vuorovaikutuksen tuotos, joka liittyy lähtökohtaisesti ulkoiseen sosiaaliseen maailmaan. (Hankamäki, 2015, 63) Descartes tuli siihen tulokseen, että ajattelu ja tietoisuus ajattelusta olivat olemisen todellinen perusta. Hän päätyi tulokseen, jossa ainoa asia, jonka olemassa oloa ei tarvitse epäillä on mieli tai sielu eli tietoinen minä). Descartesin yksilösubjekti rakentui järkeilyn ja ajattelun kyvyille. ”*Cogito, ergo sum*”, ”*Ajattelen, siis olen*” tiivistä Descartesin idean. (Rautio & Saastamoinen, 2006, 14; Hall, 2002, 32) Freud nosti sittemmin minän psyykkisten prosessien keskiöön psykoanalyttisessa teoriassaan. Freudin minästä tuli se paikka, jonne tietoisuus on kiinnittynyt ja joka sisältää sekä tietoisia että tiedostamattomia kerroksia. (Rautio & Saastamoinen, 2006, 18-19)

Erik H. Eriksonin päätyi omissa identiteettiä koskevissa tutkimuksissaan painottamaan sosiaaliseen ympäristön merkitystä. Siinä kehitys eteni vaiheittaisina tapahtumina kriisien kautta suhteessa sosiaaliseen ympäristöön. (Lehtinen & Kuusinen, 2001, 32) Esimerkiksi siirryttäessä lapsuudesta nuoruuteen yksilön minäkuva muuttuu abstraktimmaksi ja samalla nuori ryhtyy entistä enemmän itse määrittelemään itseään. Ulkopuolinen konkreettinen palaute ei ole enää ensisijaista. (Nurmi et. al. 2006, 143) Kun nuoruudessa saavutetaan tietoisuus oman itsen erillisyydestä, persoonallisesta identiteetistä sekä sosiaalisesta identiteetistä saadaan lopputulokseksi eheä kokemus samana olemisesta ja pysymisestä silloinkin, kun olosuhteet ja tilanteen muuttuvat. Tämä mahdollistaa sen, että nykyisyys ja tuleva jatkuvat kokonaisuutena. (Lehtinen & Kuusinen, 2001, 28 – 32) Eriksonin teoriaa kehittäi edelleen James Marcia. Marcian identiteetti kehittyi neljän vaiheen kautta. Alun epäselvä identiteetti muuttuu etsintävaiheeksi, jonka jälkeen siirryttiin lainattuun identiteettiin, kunnes lopulta saavutetaan identiteetti. Neljänteen vaiheeseen pääsy merkitsi nuorelle sitoutumista omiin valintoihin identiteetin saavutettuaan. (Lehtinen & Kuusinen, 2001, 33, 34)

Identiteetti modernista postmoderniin

Tarkasteltaessa identiteetin käsitettä historiasta tähän päivään voidaan sanoa, että modernin ajan yhtenäinen ja kiinteä ydin sai alkunsa pysyvyyden ja säilyttämisen pohjavireestä, mutta lähti ”etsimään” rajojaan irrottauduttuaan luonnon järjestyksestä. Se kasvoi omaksi käsitteekseen ja kietoutui ajan myötä osaksi yhteiskuntien byrokraattis-hallinnollista koneistoa. (Hall, 2002, 32) Toisin sanoen ympäristön (yhteiskunnan) muutos sai aikaan sen, että identiteetin autenttisuus ei enää pätenyt, sillä pysyvyyden korvasi jatkuva muutos. Puolalainen sosiologi Zygmunt Bauman onkin todennut, että identiteetistä on tullut eräänlainen prisma, jonka lävitse kaikki elämän ilmiöt hahmotetaan, tulkitaan ja ymmärretään. Kun maailma on monimutkaistunut ja ongelmallistunut, on myös identiteetti ongelmallistunut. (Rautio & Saastamoinen, 2006, 140-142)

Nykyajan identiteettien katsotaan rakentuvat entistä monimutkaisemmissa ympäristöissä, jossa erityisesti teknologia tuottaa maailmaan asioita, joita esimerkiksi lapset ja nuoret eivät ehkä muutoin kohtaisi laisinkaan. Tämä on saanut aikaan hämmennystä ja ristiriitoja. On selvää, että nuori mieli ei kykene käsittelemään kaikkea. Saksalainen teoreetikko *Ulrich Beckin*¹ mukaan yksilöllistymisen idea on lähtöisin länsimaisen hyvinvoinnin ideasta. Siinä korostuu vain yksilön oikeudet ja siinä kaikki palvelut kohdistetaan vain yksilöille. Ei siis perheille tai yhteisöille. Tätä hän kutsuu pakkoyksilöllisyydeksi, jonka tuloksena elämän kulkua jäsenetään enemmän yksilöllisten kokemusten kautta, ei yhteisesti. Beckin mukaan tästä seuraa se, että yksilö ei enää välttämättä koe tarvetta osallistua yhteiskunnan toimintaan. (Rautio & Saastamoinen, 2006, 144)

Globaali, epävarma ja nopeasti muuttuva maailma näyttää siis jollakin tavalla liikuttelevan ja ehkä jopa häiritsevän identiteetin kehittymistä, erityisesti, kun aihetta peilataan hajallaan olon ja epävarmuuden pohjalta. Nykyistä identiteettikäsitystä voi siis katsoa traditioiden murtumisen kautta, jossa yleiset talouden tuottamat arvomääritykset nousevat ensisijaisiksi hyvinvointia tai hyvää elämää määrittäviksi tekijöiksi. Myös koulut tuottavat identiteettejä luokitellessaan oppilaita, oppimista ja tutkintoja. Koulut ovat osaltaan luoneet symbolisia järjestelmiä, joiden kautta hallitaan, tuotetaan merkityksiä oppilaille mm. siitä, keitä he ovat.

---

¹ *Ulrich Beck* on tullut tunnetuksi teorioistaan, jotka käsittelevät mm. modernisaatiota, individualisaatiota ja globalisaatiota

Koulujen identiteettimäärittelyt ovat joka tapauksessa lähtökohtaisesti yhteydessä koulun ulkopuolisiin identiteettimäärittelyihin, sosiaaliluokkiin, sukupuoleen sekä etnisyyteen (Antikainen et al., 2006, 253.)

2.4 Yhteisöllisyys ja sen muutokset

Yhteisöllisyys muodostaa peruskiven kaikelle kasvatukselle ja sivistykselle. Yhteisöjen evoluution alkujuuret jäljittyvät Aristoteleen ajatukseen yhteisöllisyydestä ihmisen päämääränä. Siinä yhteisöllinen ihminen, *Homo politicus*, oli ihmisen ihanne. Aristoteleen ideaalia seurasivat suku- ja statusyhteisöt, jotka edustivat pysyvyyttä ja vakautta. Kun tiettyyn yhteiskuntaluokkaan oli kerran synnytty, siinä myös pysyttiin. Traditionaaliset esimodernit yhteisöt olivat suljettuja ja ahtaan normatiivisia. Tätä seurasivat sopimuksiin perustuvat kaupunkiyhteisöt. Kaupungistuminen kasvatti kaupankäynnin muotoja ja yhteisöille syntyi tarve saada itselleen näkyvyyttä ja huomiota. Syntyi julkisuus ja esillä olemisen kulttuuri. 1900-luvun teollinen aikakausi pyöräytti rattaat käyntiin toden teolla ja siirtyminen kohti yksilöllisempää elämäntyyliä pääsi vauhtiin. Tavaroiden nopeutunut tuotanto synnytti kulutuskulttuurin. Muuttoliikkeet kasvatti kaupunkikeskuksiin näivettivät kyläyhteisöt, ja siteet sukuun ja perheeseen löystyivät. Yksilötasolla tämä merkitsi irtaantumista traditiosta ja toisenlaisten valintamahdollisuuksien syntymistä. Myös identiteetit kokivat muutoksia, kun maalaisista tuli kaupunkilaisia ja kaupunkilaiset asettuivat kuka mihinkin sosioekonomiseen asemaan. Keskeiseksi valintoja ohjaavaksi perusteiksi muodostui yhä useammin oma halu ja tahto. Lopulta elinkeinoelämän kehitys ja markkinat betonoivat yhteiskuntien kovan ytimen taloudellisten arvojen ympärille. Julkinen tiedonvälitys kasvoi edelleen mediaksi. Media puolestaan hyötyi teknologian kehittymisestä, joka sittemmin on kekseliäästi imaissut kuluttajat mukaansa. (Kangaspunta, 2011, 16 -20.)

Yhteisöllisyys yksilöityy

Yhteisöllisyyden merkitys on aina ollut tärkeässä roolissa yksilön elämässä. Painopisteen siirtyminen kohti individualisaatiota ja vahvaa yksilöllisyyden korostamista on saanut aikaan uudenlaista sosiaalista yhteisöllisyyttä, jota voidaan kuvata yksilölliseksi yhteisöllisyydeksi. (Kangaspunta, Aro, Saastamoinen, 2011, 245)

Yksilöllisyyden korostuminen ei ole sattumaa, vaan sen taustalta löytyy arvomaailmassa taapahtuneita muutoksia. Nykymenoa ohjaa uusliberalistinen ideologia. Siinä yksilön menestys

on arvokasta, mutta yksilö itsessään ei ole arvo sinänsä, vaan se, minkä arvon hän markkinoilla saa. Tässä ajattelussa korostuvat arviointi, vertailu ja mittaaminen eikä kilpailua tai vapauden illuusiotakaan sovi unohtaa. (Suoranta, 2003, 35-36) Kilpailuhenkisyys, mittaaminen ja vertailu näkyvät yhä vahvemmin myös koulutyössä. Tässä ei ole mitään ihmeellistä, sillä koulut toteuttavat tehtävänsä aina siinä suunnassa, johon poliittinen päätöksenteko sitä ohjaa. Koulutusjärjestelmä muodostaa joka tapauksessa keskeisen osan yhteiskunnan ideologista hallintajärjestelmää (Suoranta, 2003, 11)

Tarkasteltaessa 2000 -luvun ihmistä on muutos nähtävissä ensimmäiseksi siinä tavassa, jolla ihmiset määrittelevät itseään. Nykyihminen ei enää määrittele itseään lähtökohtaisesti osana jotakin ryhmää, vaan hän korostaa enemmän omaa henkilökohtaista tarinaansa. Aikaisemmin tämä asia oli toisin, muut määrittivät sen, kuka olet. (Saastamoinen, 2011, 62)

Yhä kasvava yksilöllisyyden korostuminen ei kuitenkaan ole niin dramaattinen vaikutuksiltaan, kuin voitaisiin olettaa. Tarkasteltaessa esimerkiksi perheyhteisöjä ei voida sanoa, että perheen merkitys olisi yhteiskunnallisena yksikkönä heikentynyt, enemmän on kyse siitä, että perheet ovat saaneet uusia muotoja, kuten monet uusperheet tai yksihuoltaja perheet osoittavat. Toisaalta perinteiset yhteisömuodot ovat saaneet rinnalleen myös kokonaan uudenlaista yhteisöllisyyttä. Näitä uusia yhteisöjä kuvastaa hyvin se, että ne ovat usein toisistaan erillään elävien yksilöiden toisaalle rakentamia ja muokkaamia. Esimerkkinä tästä ovat teknisille alustoille rakentuneet verkkoyhteisöt, jotka ovat muodostuneet jonkin yhteisen mielenkiinnon pohjalle. Näille verkkoyhteisöille on luonteenomaista jatkuvaa vaihtelu tai muuntautuminen, jota selittävät ihmisten muuttuvat elämänvaiheet, sosioekonominen asema tai sosiaalisuuteen käytettävien resurssin määrä. Tietysti myös arvomaailmat toimivat vahvoina taustavaikuttimina. (Heikkilä & Ahava, 2011, 167 – 194)

Yhteisöllisyys verkossa

Verkkojen yhteisöllisyys liittyy pääsääntöisesti sosiaaliseen mediaan. Yhteisöt verkossa syntyvät yhteisistä intresseistä käsin. Toisin sanoen yhteisön jäsenillä on sama kiinnostuksen kohde, harrastus tai ajattelumalli. Verkkoyhteisöt ovat keskittymiä, joissa ei enää välttämättä edellytetä sitä, että sen jäsenet tuntisivat toisensa. Se ei ole yhteisöön kuulumisen ehto. Sen sijaan luottamus on. Niinpä verkkoyhteisöihin liittyminen vaatii lähes aina kutsun ja luvan eli jäseneksi tulo edellyttää ryhmän perustajan hyväksyntää. Tällä halutaan varmistaa luo-

tettavuus eli se, että todella ollaan yhteisellä ja samalla asialla. Ryhmä voi syntyä myös seuraamiseen perustuen eli yksittäinen verkkokäyttäjä voi ryhtyä seuraamaan itseä kiinnostavaa asiaa, ihmistä tai ilmiötä. Tällöin ei ehkä puhuta enää yhteisöstä, vaan yksilön halusta seurata (follow), mitä joku toinen verkkoon tuottaa. Se kuinka kiinteitä verkkoyhteisöt ovat, on kiinni käyttäjän aktiivisuudesta. Kiinteiden sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen vie aikaa myös verkossa. Antropologi Robin Dunbar on esittänyt, että ihminen kykenee ylläpitämään pysyviä sosiaalisia suhteita noin 150 ihmisen kanssa. Perusteluina hän on esittänyt ihmisen neokorteksin kokoa ja sen kykyä prosessoida ihmissuhteita. (Hintikka, 2011, 115 - 123)

Verkkoyhteisöistä käytetään joskus myös nimitystä virtuaaliyhteisö. Käsitteet eivät kuitenkaan ole synonyymejä. Virtuaaliyhteisö sisältää verkkoelementin lisäksi yhteisesti jaetun elämyksellisen tilan. Sana virtuaalinen tarkoittaa sananmukaisesti oletettu, periaatteessa mahdollista. Pyrkimystä virtuaalisuuteen on ollut nähtävissä jo paljon ennen teknologian tuomia mahdollisuuksia eri uskonnoissa ja filosofian oppisuunnissa, joissa luotiin utopioita olemassaolosta ilman kehollisuuden rajoituksia. (Mäkinen & Naarmala, 2011, 18)

Virtuaalitodellisuus (*virtual reality*) edustaa käytännössä tilaa, jossa ihminen pääsee irti tässä ja nyt olemisesta eli arkitodellisuudesta. Tämä on tyypillistä esimerkiksi pelimaailmassa sekä elokuvateollisuudessa. Molemmissa edellä mainituissa on tavoitteena luoda ja synnyttää elämyksiä. Näin ollen virtuaaliset ympäristöt ovat verrattavissa rakennettuihin kertomuksiin, joissa tarinat elävät omassa todellisuudessa ja omassa kerronnan ajassa. Virtuaalimaailmassa toiminta perustuu omalle erilliselle dramaturgialle, jossa pätevät vain sitä varten laaditut säännöt ja toimintatavat. Olennaista virtuaalisuudessa on se, että siellä toimiva ihminen pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan tapahtumien kulkuun (Mäkinen & Naarmala, 2011, 19) Virtuaalitodellisuus on siis keinotekoisesti simuloitu toinen todellisuus, jossa osallistuja kykenee vapautumaan sen hetkisestä arjestaan. Irrottautuminen todellisuudesta merkitsee ihmiselle samalla irrottautumista yhteisöllisyyden sidoksista sen vastuista ja velvoitteista. (Mäkinen & Naarmala, 2011, 18) Verkko- ja virtuaaliyhteisöihin liittyen Michel Maffesolin (1995) on lanseerannut käsitteen neotribe eli uusheimo, joka viittaa ihmisten vapauteen liittyä samoin ajattelevien ja tuntevien ryhmiin oman halun ja valinnan mukaan. (Kangaspunta, 2011, 26 - 27)

3 TEKNOLOGINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tässä osiossa tarkastelen ihmisen toimintaa sosiaalisen median ympäristössä. Tämä teknologinen toiminta-avaruus on vienyt suurten massojen huomion. Se näyttäytyy kaduilla vastaan tulijoiden asennoissa, jotka ovat yhä useammin taipuneet kohti älypuhelisten näyttöjä. Korvissa olevat korvakuulokkeet lisäävät vaikutelmaa orientaatiosta sisäänpäin ja omissa oloissa olemisesta. Tässä ja nyt hetkessä läsnä oleminen vaatii nykyisin jo hieman enemmän ponnisteluja.

3.1 Internet

Internet luetaan yhdeksi aikakautemme suurimmista oivalluksista. Tätä keksintöä on verrattu maailmanhistorian merkittävimpiin keksintöihin kuten höyrykoneeseen, polttomoottoriin tai sähköön. (Suomi, 2011, 243; Mäkinen & Naarmala, 2011, 16; Kiiski- Kataja, 2016, 19) Nämä aikamme suuret keksinnöt ovat paitsi edistäneet hyvinvointia myös vaikuttaneet sosiaalisiin ja taloudellisiin rakenteisiin. Osaltaan tietokoneen tuloa on verrattu myös luku- ja kirjoitustaidon leviämiseen. Lukutaidon kehitys antoi aikanaan sysäyksen koulutuksen kehittymiselle, joka sai aikaan muun muassa tasa-arvokehitystä ja hyvinvoinnin jakautumista yhä useammalle. Samalla tavalla tietokoneiden tulo on lisännyt kansalaisten yhtäläisiä mahdollisuuksia päästä tiedonlähteille. Tietysti pelkkä pääsy tiedonlähteille ei ole tae tasa-arvoisesta kehityksestä, sillä tarvitaan myös taitoa toimia tässä ympäristössä järkevästi. Taito toimia internetissä edellyttää sekä tietoteknisiä taitoja että medialukutaitoa, joita Suomessa pidetään jo osana kansalaistaitoja. (Suoranta, 2003, 23)

Alun perin internet syntyi sotilaallisista motiiveista käsin, kun ohjelmoija Tim Berners-Lee kehitti World Wide Webin. Hänen alkuperäinen tavoitteensa oli sujuvoittaa tietokoneiden välistä toimintaa. Hän kehitti HTML-kielen, jonka avulla kyettiin linkittämään tekstejä toinen toisiinsa. Näin yksi hiiren klikkaus mahdollisti pääsyn kymmeniin ja satoihin uusiin dokumentteihin. (Carr, 2010, 23) Sittemmin Internetistä tuli ilmiö, joka avasi informaatioväylät ja yhdisti ihmiset verkkoon. Nykyisin siitä on tullut väline, jonka avulla pyritään jäsentämään ja ymmärtämään omaa yksilöllistä elämää, sillä googlettamalla² on mahdollista löytää vastauksia lähes kaikkiin elämän osa-alueisiin. (Antikainen, 2006, 169 - 174) Samalla

---

² **googlettaa** tai tietotekn., ark. = googlata, tietojen hankinta googlettamalla.

tiedosta (informaatiosta) tai oikeammin sen määrästä on tullut ongelma, jonka hallinta ja organisointi alkavat olla jo totista työtä, ellei joissakin tapauksissa peräti mahdotonta.

3.2 Sosiaalinen media

Sosiaalinen media toimintaympäristönä tarkoittaa yksinkertaisesti vuorovaikutusta, joka toteutuu tietoverkossa. Käsitteen määrittelyminen on ollut mutkikasta. Käsite ”*social media*” kääntyy suomeksi *yhteisölliseksi mediaksi*, jossa sana yhteisö viittaa seurallisuuteen. Internetin webympäristö onkin globaali, jonka koko toimintaympäristö tulee nähdä ihmisten yhteisenä pelikenttänä. (Luostarinen, 2010, 34)

Sosiaalisen median määrittely voidaan aloittaa sen syntyvaiheilta eli vuosien 2004 – 2009 paikkeilla. Tuolloin lanseerattiin liikkeelle useita sosiaalisen median palveluja, jotka yleistyivät nopeasti. Ennen sosiaalista mediaa netti oli käytännössä verkkosivujen yhteenliittymä, jossa liikuttiin linkkien avulla dokumentista toiseen. Sosiaalisella medialla on monta nimeä johtuen käsitteen määrittelyn tuoreudesta. Esimerkiksi Web 2.0 on käsite, jolla sosiaalista mediaa on kuvattu, mutta se yhdistyy lähinnä erilaisiin web-tekniikoihin. (Pönkä, 2014, 9-10) Sosiaalinen media on käyttäjien vuorovaikutukseen, sisältöjen tuottamiseen ja jakamiseen perustuva media. Jussi-Pekka Erkkola³ on laajentanut käsitettä analyysissään, jonka mukaan sosiaalinen media on prosessi, jossa käyttäjät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla. (Pönkä, 2014, 34 – 35) Kansainvälisissä julkaisuissa sosiaalisen median yhteydessä on käytetty myös käsitteitä *social software*, *social web* sekä *social network service*. (Pönkä, 2014, 36)

Jos sosiaalinen media puretaan, se rakentuu sisällöstä, teknologiasta ja yhteisöistä.

---

³ Jussi-Pekka Erkkola on määritellyt käsitettä seuraavalla tavalla: hän toteaa (2008) tekemässään pro gradu työssään Sosiaalisen median käsiteanalyysistä; ”*Sosiaalinen media on jälkiteollinen ilmiö, jolla on tuotanto- ja jakelurakenteen muutoksen kautta vaikutuksia yhteiskuntaan, talouteen ja kulttuuriin. Samalla sosiaalinen media on teknologiasidonnainen ja rakenteinen prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla vertais- ja käyttötuotannon kautta.*” (Erkkola, 2008, 84)

Sosiaalisen median kolmio (Kangas, Toivonen & Bäck 2007)

Sisältö koostuu yhteisöjen ja käyttäjien itse tuottamasta materiaalista (teksti, kuva ja ääni). Tämä sisältö on pääsääntöisesti julkista. Yhteisö on käyttäjien muodostama ryhmä tai ryhmiä. Nämä yhteisöt ovat avoimia. Teknologia viimeistelee paketin sitoessaan yhteen sisällöt ja käyttäjät. Teknologia myös mahdollistaa sisältöjen jakamisen ja levittämisen. Mikäli joku edellä mainituista osa-alueista puuttuu, ei voida enää puhua sosiaalisesta mediasta. (Kalliala, Toikkanen, 2009, 73)

Jos sosiaalista mediaa verrataan joukkoviestintään, ero on siinä, että perinteinen joukkoviestintä on suunnattu yhdeltä monelle. Sosiaalinen media on suunnattu monelta monelle. Tämä moneus näkyy sen kahdessa ikään kuin todellisuuden tasossa, joka liikkuu tässä reaali maailmassa mutta myös virtuaalisessa maailmassa. (Kangaspunta, 2011, 29 - 30) Sosiaalisen median keskiössä ovat yhteisöpalvelut, kuten Facebook, LinkedIn, Instagram, Twitter, SnapShot ja WhatsApp. (Heinonen, 2009, 7) Näissä palveluissa käyttäjät voivat luoda oman profiilinsa, valita tuttavansa ja nähdä oman verkostonsa sen hetkisen tilanteen sekä historian. (Kalliala & Toikkanen, 2009, 81)

Useimmille sosiaalinen media merkitsee joko Facebookia, Twitteriä tai Instagrammia. Samoin internet on vakiintunut kielenkäyttöömme tarkoittamaan verkkoa aivan kuten Facebook tarkoittaa verkossa olemista. (Luostarinen, 2010, 33) Vuoden 2014 suosituimpia palveluita olivat Facebook, YouTube, Wikipedia ja Twitter. (Pönkä, 2014, 38)

Facebook on maailman suosituin sosiaalisen median palvelu, joka perustettiin vuonna 2004 nimellä *The Facebook*. Sen perustaja Mark Zuckerberg suuntasi The Facebookin alun perin

Harvardin yliopiston opiskelijoille, joka sai ennennäkemättömän suosion levittyään yliopistomaailman ulkopuolelle. Nykyisin käyttäjiä lasketaan olevan maailmassa yli 1,3 miljardia (2013). Suomessa käyttäjiä laskettiin olevan 2,3 miljoonaa (2013). (Pönkä, 2014, 85) Pääosa verkon käyttäjistä etsii verkosta erilaisia tuotteita ja palveluita, sekä tietoja ja uutisia. Osa käyttäjistä etsii viihdettä ja pelejä, kun taas toiset etsivät yksinkertaisesti seuraa toisista ihmisistä. (Luostarinen, 2010, 20)

Sosiaalinen media on puhtaasti käyttäjälähtöinen. Perusta, jonka päällä media lepää on yhteisöllisyys. Se on vuorovaikutteinen, kaksisuuntainen, suhdekeskeinen, henkilökohtainen ja yksilöllinen. Se on nopea, dynaaminen ja globaali sekä lokaali. Se on teknologinen kudelma, jonka kollektiivisuus perustuu jakamiseen, osallistamiseen, yhteisöllisyyteen ja kollektiiviseen älyyn. Sen keskeinen piirre on avoimuus, jossa tieto liikkuu vapaasti. Kuka tahansa voi kommentoida, keskustella ja arvostella mitä tahansa esillä olevaa julkaisua. Kun käyttäjät tekevät valintoja he ohjailevat samalla myös median toimintaa usein tietämättään. Sosiaalisen median vuorovaikutus on sekä kaksisuuntaista mutta myös yksilöllistä. Sen käyttäjät rakentavat itse omaa mediaympäristöään haluamukseen. (Hintikka, 2009, 24 - 28)

Y-sukupolvi ja diginatiivit

Sosiaalisen median käyttäjät ovat kaiken ikäisiä, kaikkiin sosiaali-, koulutus- ja ammattiryhmiin kuuluvia ihmisiä. Myös vanhemmat ikäluokat ovat ottaneet sen omakseen. Suosio perustuu nimenomaan ihmisten välisen vuorovaikutuksen helppouteen. (Pönkä, 2014, 38)

Se on tavoittanut hyvin laajan käyttäjäkunnan, mutta sillä on myös omat superkäyttäjänsä, joita on kuvattu diginatiiveiksi. Käsitteet diginatiivi tai nettisukupolvi kuvaavat digitaalijän nuoria tai nuoria aikuisia. Kanadalainen tietokirjailija Don Tapscott on teoksessaan *Grow Up Digital*, (2009) määritellyt nettisukupolven (Y-sukupolvi) kuuluviksi vuosina 1978 – 1998 syntyneet netin käyttäjät. Nettisukupolvea kutsutaan myös diginatiiveiksi eli *digital natives*. (Palfrey & Gasser, 2008,10; Leivo, 2009, 5) Tämä tarkoittaa yksinkertaisesti diginatiiveja eli nuoria ja nuoria aikuisia, jotka ovat alun perin syntyneet digitaaliseen maailmaan, jossa teknologia edustaa heille vain normaalia arkea ja sosiaalista tilaa. He eivät tiedä mistään muusta. Heidän digitaalinen näppäryytensä saattaa joskus jopa hämätä aikuisia kuvittelemaan, että nämä näppärästi netissä sukkuloivat diginatiivit olisivat jollakin tavalla kehittyneempiä myös muilta kyvyiltään ja taidoiltaan. Näinhän ei tietenkään ole. Erot tietoteknisissä taidoissa eri sukupolvien välillä ovat kuitenkin suuret. (Palfrey & Gasser, 2008, 11 -

13) Diginatiivit eroavat mm. lukutottumuksiltaan vanhemmista sukupolvista. Heidän lukemistonsa koostuu mieluummin blogeista kuin kirjoista. Itseasiassa lukemisessakin on enemmän kyse nopeasta silmäilystä (scanning) kuin itse lukemisesta. Usein tähän ”lukemiseen” liittyy myös muuta samanaikaista tekemistä, jolloin puhutaan jo multitaskauksesta (multitasking⁴). *”Lukemisesta on tullut selailua, jossa pyritään nopeasti ja pinnallisesti keräämään tarpeellista informaatiota.”* (Carr, 2010, 92)

3.3 Yhteisöllisyys sosiaalisessa mediassa

Sosiaalisen median yhteisöllisyyttä voidaan kuvata symbolisesti rajatuksi ihmisten yhteenliittymäksi, jossa keskeisiä tekijöitä ovat tunne, uskomukset ja mielikuvat sekä kokemuksellisuus. Sosiaalinen media ei kuitenkaan rajaa pois perinteisiä kanssakäymiseen liitettyjä taitoja, kuten sosiaalisia taitoja. Näitä taitoja tarvitaan edelleen ja niiden perusta on muovautunut lähtökohtaisesti ihmisen syntymässä, jossa jokaisen yksilöllinen temperamentti luo perustan sille, miten halukkaita olemme alun perin hakeutumaan toinen toistemme seuraan. (Keltikangas-Järvinen, 2004, 82) Yhteisöön kuulumisen keskeisenä motiivi on pyrkimys miellyttää toisia ja kokea hyväksyntää. Itsestä halutaan luoda positiivinen kuva samalla kun vastapuolelta odotetaan palautetta. Näin myös sosiaalinen media toimii jatkuvana reflektiopintana käyttäjilleen. Kyseessä on erityisesti nuorten kohdalla merkittävästä asiasta, sillä nuoruus edustaa identiteetin rakentamisen ja muovaamisen kiivainta vaihetta. Tästä syystä verkko voi olla myös riskialtis ympäristö, jossa sen ehkä hyvää tarkoittava osallisuuden ja yhteisöllisyyden elementti voi joskus kääntyä itseään vastaan. (Noppiari & Uusitalo, 2011, 143)

Kuten aikaisemmin kävi jo ilmi, sosiaalisen median yhteisöllisyyden ydin piilee siinä, että jokin asia koetaan yhteiseksi. Sosiaalisuuden erilaisia muotoja on erotettavissa internetissä mm. sen mukaan, miten tiukassa tai löyhässä sidoksessa yhteisössä ollaan. Pönttisen (2014) mukaan löysässä yhteisössä ei osallistujien välille muodostu varsinaista yhteistä ymmärrystä. Kyse on vain yhdessäolosta ja pintapuolisesta ajatustenvaihdosta. Tiukassa sidoksessa osallistujat ovat sitoutuneet yhteiseen tavoitteeseen ja toiminta on vastavuoroista. (Pönttinen, 2014, 192) Verkkoyhteisöjen sidosten vahvuus siis vaihtelee tilanteiden mukaan.

---

⁴ **multitaskata** *ark.* tehdä monia asioita samaan aikaan.

Nuorille kuulumisen verkkoyhteisöön (-yhteisöihin) on nykyisin jopa sosiaalinen välttämättömyys. Hyväksytyksi tuleminen on osa nuoruuden kehitystehtävää ja merkittävässä roolissa kasvuprosessissa, joten hyväksyntää odotetaan myös sosiaalisen median kautta. Siitä onkin tullut monelle nuorelle merkittävä sosiaalisen vuorovaikutuksen toimintakenttä tai -ympäristöä perheen, koulun ja vapaa-ajan ohella. Sosiaalisen median sanotaan muodostavan ikään kuin neljännen toimintatilan (-ympäristön). Nuoria houkuttelee verkkoon myös se, että se edustaa paikkaa, jonne vanhempien kontrolli ei yleensä ulotu. Tästä syystä verkko on heille oivallinen alusta identiteetin etsimiseen ja testaamiseen. Tietysti tulee aina muistaa, että nuoret eivät ole yhdenmukainen joukko. Kaikki eivät halua tai koe kiinnostusta olla mukaan, mutta osalle nuoria verkko voi merkitä myös uusia kehitysmahdollisuuksia, jotka muutoin jäisivät toteutumatta. Tämä näkyy mm. siinä, miten nuori voi olla aktiivinen ja kommentoiva toisessa yhteisössä, kun taas toisessa hän voi olla hiljainen sivustaseuraaja. Joskus nuori saattaa löytää verkon kautta tavan ilmaista omia tunteitaan paremmin kuin normaali elämässä ja tällöin verkko voi olla jopa voimaannuttava. (Noppari & Uusitalo, 2011, 142 - 146)

Pelastakaa Lapset ry:n vuonna 2010 tekemästä kyselystä kävi ilmi, että nuoret etsivät netissä juuri kavereita. Nettiystävyyttä edistävät mm. sama huumorintaju ja se, että nettikaveri on aidosti kiinnostunut nuoren omista ajatuksista. Noin puolet tutkimukseen osallistuneista nuorista koki, että he voivat keskustella verkossa mistä tahansa aiheesta luottamuksellisesti ja helpommin kuin reaalielämässä. Netissä ei tarvitse miettiä, ”näyttääkö tyhmältä tai punastuuko”. Lisäksi lähes puolet nuorista kokivat saavansa helpommin hyväksyntää ja olevansa viehättävämpiä sekä hauskeempia verkossa kuin reaalielämässä. Nuoret kokivat myös tärkeäksi sen, että verkossa oli aikaa ajatella rauhassa, mitä aikoo sanoa. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää lasten ja nuorten kokemuksia nettituttavuuksista ja siihen osallistui 778, 12-17-vuotiasta netin käyttäjää. (Pelastakaa Lapset, 2010, 4 – 7)

Sosiaalinen media on herättänyt myös negatiivisia tunteita ja pelkoja. Vanhempien huolenaihe on kohdistunut muun muassa kontrollin yleiseen puuttumiseen. Huolta on kannettu myös jatkuvasti rapautuvasta luku- ja kirjoitustaidosta sekä siitä, että sosiaalisen median vaikutuksesta erilaiset aggressiot ja vihapuhe saavat tilaa. (Pönkä, 2014, 66) Lisäksi verkossa solmittavat ystävyysuhteet nähdään osittain keinotekoisina ystävyysuhteina, joista puuttuu aito kohtaaminen ja todellinen läsnäolo. Tämän ajatellaan köyhdyttävä sosiaalisia taitoja, sillä aito vuorovaikutustilanne jää puutteelliseksi. Puhutaan sosiaalisesta vihjeettömyydestä, joka viittaa siihen, että sanattomat non-verbaaliset viestit eivät välity verkossa ja tämä saa

aikaan väärinymmärryksiä ja ristiriitoja. (Noppiari & Uusi talo, 2011, 140) Vuorovaikutuksen näkökulmasta sosiaalinen media suosii verbaalista kyvykkyyttä. Verkossa kommunikoidaan pääasiallisesti kirjoittamalla ja lukemalla tekstiä. Kaikki tieto ilmaistaan tekstin avulla eli se kirjoitetaan. (Kangaspunta, 2006, 127) Perinteisessä vuorovaikutustilanteen näkökulmasta muutos on suuri, sillä face-to-face-kohtaamisessa ihmiset tekevät jatkuvasti aistihavaintoja, jotka perustuvat tilanteen tarkkailuun, jossa katseet, ilmeet, eleet, asennot, äänenpainot ja -sävyt tuottavat tarvittavaa lisäinformaatiota, joka tukee viestintää. Verkossa nämä keinot ovat mahdollisia vain rajatusti silloin, kun ja jos käytetään videoyhteyksiä. (Kauppila, 2005, 19 - 20)

Sosiaalisen median tiedetään heikentävän keskittymiskykyä ja pitkäjänteisyyttä, odottamista sekä asioihin syvällistä paneutumista. Tämä on havaittu mm. tilanteissa, joissa on pohdittu syitä nuorten yhä yleistyviin käytösongelmiin. Tutkija Janne Kurki totesi radio-ohjelmassa, *Sosiaalinen media ja identiteetti* (Yle, Areena, 2016) nuorten ja lasten käytösongelmien taustalta löytyvän usein liiallista netissä ”roikkumista”. Se voi joissakin tapauksissa muuttua elämää hallitsevaksi ja pahimmillaan jopa eristää nuoren oman huoneeseensa. Myös liiallinen pelaaminen voi muuttua riippuvuudeksi, josta voi olla vaikea päästä irti ilman apua. Nuorten käytösongelmat ovat saaneet uusia muotoja teknologian myötä ja kun näitä ongelmia ryhdytään ratkomaan, on nykyisin tavallista, että aluksi tehdään kartoitus nuoren mediankäyttötavoista. Kurjen mukaan nykyajan nuorilla vaikuttaisi olevan entistä vaikeampaa asettaa itselleen päämääriä saatikka tavoitella niitä.

3.4 Identiteetillä leikittely - verkkoidentiteetti

Verkkoidentiteetin sanotaan syntyvän heti siinä vaiheessa, kun käyttäjä ensikertaa esiintyy omalla nimellä tai nimimerkillä netissä. Esimerkiksi silloin, kun käyttäjä rekisteröityy Facebook-ohjelmaan, luo hän oman käyttäjäprofiilin, joka tarkoittaa ensiaskelen ottamista verkkoidentiteetin suuntaan. (Pönkä, 2012, 47) Yleensä verkon julkiset profiilit nähdään yksilöllisinä oman persoonan esittelyn paikkoina, joissa on mahdollista valikoiden esittää itsestä niitä asioita. Omaa imagoa tai brändiä rakennetaankin nykyisin jo hyvin tietoisesti. (Lehtikangas, 2014, 12 - 14) Ilmiö lähestyy media- ja mainosmaailmaa, jossa käytetään hyväksi opittuja tai matkittuja tehokeinoja. Pääsääntöisesti ihmiset esiintyvät omina itsenään, mutta verkon nurjalla puolella liikkuu myös keksittyjä verkkoidentiteettejä, joiden luojilla ei ole

aina puhtaat jauhot pussissa. Joissakin yhteisöissä, kuten esimerkiksi pelimaailmaan liittyvissä yhteisöissä, luodaan usein täysin kuvitteellisia identiteettejä, joiden turvin eletään verkkoidentiteetin mukaisesta elämästä jonkin pelin sisällä rajoitetusti. Keinotekoiset identiteetit ovatkin herättäneet eettistä keskustelua verkon turvallisuudesta. (Matikainen, 2001, 29) Toisaalta ilmiössä on kyse nuorten luonnollisesta tarpeesta kokeilla ja leikkiä erilaisten roolien avulla ja toisaalta kyse on verkon voimasta imeä huomio itseensä hyvin tehokkaasti.

Sosiaalisen median vaikutuksista identiteettiin ei tarkalleen tiedetä. Sitäkään ei tiedetä, mitä jatkuva tarve olla yhdistyneenä toisiin ihmisiin 24/7, saa aikaan. Nuorten verkkokäyttäytymistä on kuitenkin tutkittu paljon ja aiheesta on tehty lukuisia opinnäytetöitä, tutkimusraportteja ja tieteellisiä artikkeleita. Tutustuin tätä työtä tehdessäni Anu Lehtikankaan tekemään nuorten verkkokulttuuria käsittelevään kartoitukseen, *Identiteetti, vuorovaikutus ja toimijuus verkossa*, josta kävi ilmi, että erityisesti anonymiteettiin perustuva verkkoidentiteetti mahdollistaa nuorille identiteetillä leikkelyn. Pääsääntöisesti verkossa kuitenkin toimitaan omalla nimellä ja sosiaaliset suhteet ovat toiminnassa myös verkon ulkopuolella. (Lehtikangas, 2014)

4 TEKNOLOGIAA VAI PEDAGOGIIKKA

Koska teknologian rooli on korostunut ja se on merkittävä osa yhteiskunnan infrastruktuuria, on sen ottaminen mukaan koulu- ja kasvatustyöhön, ollut luonnollista. Digitaaliset toimintaympäristöt/oppimisympäristöt, uudenlaiset käsityksen oppimisesta, opetusta ohjaavat opetussuunnitelmat sekä viime kädessä yhteiskunnan asettamat odotukset ovat kaikki tahollaan tuoneet koulutyöhön muutoksia.

Tutustuin tätä tutkielmaa tehdessäni Kari A. Hintikan katsaukseen *Pedagogiset toimintakulttuuri muutoksessa* (2014), jossa etsittiin vastauksia mm. siihen, millaisia oppimisen malleja ja kehityssuuntia on nousemassa uusina ilmiöinä esiin ja mitä uutta trendit voisivat tuoda nykyisen opetuksen ja pedagogiikan kentälle. Lisäksi vastauksia etsittiin sosiaalinen media mahdollisista vaikutuksista oppimisen laatuun, opetusmenetelmiin ja oppilaiden taitoihin. (Hintikka, 2014, 8) Taustaoletuksena oli, että sosiaalinen media ja internet tulevat vaikuttamaan yleissivistävään opetukseen vuoteen 2023 mennessä. Hintikan mukaan (2014, 6) kouluissa ei enää juuri kummastella sosiaalista mediaa. Se on jo osa koulujen oppimisympäristöjä ja toimintakulttuuria. Kuitenkin sen käyttö rajoittuu enemmän havainnollistajan rooliin. Itse pedagogiikkaan se ei tunnu vielä ulottuvan. Katsauksessa painotettiin sosiaalisen median ja internetin ominaispiirteitä yksittäisten palvelujen sijaan. Hintikan mukaan (2014, 54) kymmenen vuoden aikajänteellä koko sosiaalisen median käsite voi olla historiaa ja se korvataan jollakin toisella ilmaisulla, kuten ”uusi media”.

Sosiaalinen media voi parhaimmillaan tuoda kouluihin uusia ja hyviä tapoja sekä toiminnan kentälle, että oppimisen osa-alueille. Hintikka nostaa tässä yhteydessä esille muutamia pedagogisia suuntauksia ja kehitystrendejä, kuten käänteisen oppimisen ja MOOC: n. Käänteinen oppiminen tarkoittaa sitä, että oppilas opiskelee aluksi itsenäisesti aihetta esim. videon tai muun aineiston avulla ja vasta sen jälkeen aihe otetaan luokassa opettajan kanssa käsitte-lyyn. MOOC (*Massive Open Online Course*) on etäoppimisen muoto, jossa opiskelijat työskentelevät täysin verkossa. Lisäksi esiin nousee ilmiöpohjainen oppiminen, jossa yhdistyvät sekä oppiaine että oppimisen tila. Oppimisen ei tarvitse rajoittua koulujen reiviirille, vaan yhä useammin oppimista tapahtuu myös koulujen ulkopuolella. Puhutaan näkymättömästä oppimisesta, jossa viitataan ajatukseen oppimisesta paikasta riippumatta. Sosiaalinen media voi tuoda lisäarvoa oppimiseen laadullisesti, sillä sen avulla oppilaiden motivointi on hel-

pompaa ja lisäksi se antaa enemmän tilaa omassa tahdissa työskentelyyn. Myös omien vahvuuksien esille tuominen näyttää olevan helpompaa sosiaalisen median avulla, joka puolestaan tukee itseilmaisua. Itseilmaisun kehittyminen lisää samalla oman identiteetin hahmottamista. (Hintikka, 2014, 49, 54)

Oppimisen näkökulmasta oppiminen on lopulta oppijan omaa tiedon konstruointia, ja tässä teknologia toimii hyvänä välineenä ja väylänä tiedonhankinnassa ja sen käsittelyssä. Tuottaessaan lisäarvoa juuri tiedonhankinnan ja -käsittelyn osa-alueille, on teknologia samalla haastamassa vakiintuneet koulutusjärjestelmät, oppikirjat sekä niiden sisällöt. Yhtä paljon kuin kehitys luo innostusta, sen pelätään toisaalta myös heikentävä yleissivistyksen ja oppimistulosten tasoa. (Hintikka, 2014, 45) Kouluja kohtaa onkin esitetty viime vuosina kritiikkiä, johon on antanut aihetta myös maamme heikentyneet Pisa-tulokset.

Juha Suoranta (2003) on kritisoinut koulujen keskittyvän liikaa tiedollisen aineksen korostamiseen. Se ei hänen mukaansa palvele muuta kuin koulujen sisäistä toimintaa, ei sitä, miten toimitaan esimerkiksi mediakulttuurissa. Suoranta toteaa (2003, 11) ”*Koulu kärsii sekä tiedollisesta että kulttuurisesta merkityskadosta.*” Hänen mukaansa kouluissa pitää pohtia kriittisesti sitä, millaista tietoa painotetaan ja mitä opetetaan. Hän painottaa sitä, että tietoa enemmän olisi osattava pohtia sitä, mikä on tiedon merkitys ja millaista maailmaa ja elämänmuotoa tiedollisilla ja taidollisilla painotuksilla haetaan. Hän peräänkuuluttaa myös inhimillisyyttä, sitä, että tarvitaan myös huolenpitoon ja välittämiseen kasvamista ja ohjaamista, jotta kyettäisiin ylläpitämään turvallisuuden tunne muutoin niin levottomassa maailmassa. (Suoranta, 2003, 11 – 14)

Vastaavasti Eetu Pikkarainen, pohtii artikkelissaan *School learning as human growth, Modal Dynamics of Learning*, (2017) koulun tehtävä ja sitä, miten koulutuksen teoriaa ylipäätään tulisi kehittää. Pikkaraisen mukaan (2017) koulutuksen teoriaa ei tule kehittää vain oppimisen teorioista käsin, vaan huomio tulisi kiinnittää tapaan oppia ja siihen mitä opetetaan. Tähtäin on tulevaisuudessa ja sen ennakoimisessa, joka saa perustelunsa nyky-yhteiskunnan nopeiden ja jatkuvien muutosten kautta, jossa tieto ei ole vain määrällisesti lisääntyvää vaan myös jatkuvaa tiedontarvetta, joka liittyy kaikkiin elämän osa-alueisiin. Maailmassa tapahtuvat muutokset edellyttävät kansalaisilta yhä enemmän uusia tietoja ja taitoja mutta myös moraalisten ja eettisten arvojen pohdintaa. Ihminen ei toimi vain tiedollisen kapasiteetin varassa ja siksi se, mitä kouluissa opetetaan ja millä tavalla, on haaste, johon tullaan törmäämään jatkuvasti.

Koulutyön historia onkin osoitus siitä, miten sille asetetut tavoitteet, ovat muuttuneet aikojen saatossa. Erityisen suuri muutos koettiin 1980 – 1990 -luvulla, kun liiketaloudelliset opit ja toimintatavat asettuivat osaksi koulutuspolitiikkaa. Tämä toi koulujen toimintaympäristöön mukaan uuden elementin, tuloskontrollin, jota on sittemmin terävöitetty tehokkuusvaatimuksilla. On luonnollista, että koulutus pyrkii seuraamaan yhteiskunnan kehitystä, mutta nykyisessä jälkimodernissa maailmassa koulun rooli on jäämässä yhä monimutkaisemman yhteiskunnan jalkoihin. (2017, 4 – 5)

Koulujen rooli paikkana, jossa opitaan uutta ja kehitetään omaa ajattelua, olisi kuitenkin säilyttämisen arvoinen. Pikkaraisen mukaan (2017) tiedon määrällisen jakamisen sijaan tulisi korostaa enemmän sitä, miten asioita tehdään, siis käytännön kautta oppimiseen. Tieto, joka ei kohdistu toimintaa, ei saa aikaan välttämättä mitään muuta kuin sen, että tarvitaan yhä enemmän ja enemmän tietoa. Kuitenkin juuri tiedon soveltaminen käytäntöön eli tiedon hyväksi käyttäminen, on keino, joka parhaiten edistää yksilön toimimista ja myöhempää selviämistä arjen eri tilanteissa. Tiedon soveltaminen edellyttää puolestaan ajattelua ja oivaltamista. Koulutyöhön vietyä kyse on yksinkertaisesti siitä, että kouluissa tulisi pyrkiä entistä enemmän innostamaan oppilaita sekä omaan ajatteluun että toiminnallisuuteen. Tässä ydin muodostuu ajatuksesta, jossa oppimisen laatuun sisältyy sekä käytännön, sosiaalisuuden ja eksistentiaalisen kasvun osa-alueet. Eksistentiaalisella viitataan ajatukseen, jossa oppiminen tulisi ymmärtää laajempänä kokonaisuutena, ja jossa huomio tulisi kiinnittää enemmän siihen, mitä oppilaat tulevat tulevaisuudessa tekemään. Esimerkiksi ammattialakohtaisten taitojen tulisi olla sellaisia, joita on mahdollista hyödyntää ja kehittää laaja-alaisesti eteenpäin. Kyse on metataidoista. (2017, 99 – 105)

Pikkaraisen mukaan koulu on erityisesti oppimista varten, mutta sen tulisi olla ennen kaikkea inhimillistä kasvua varten. (2017, 97) Perinteinen tapa ajatella kasvatusta tyyliin, ”sitä nuoret perässä, mitä vanhat edellä”, ei enää ole perusteltua eikä tämä varaan voida myöskään rakentaa tulevaa. Ne raamit ja rajat, joissa nykykuori kasvaa ja kehittyy ovat toiset. Puhtaan tiedon jakaminen tai sen määrällinen kasvattaminen pakottaa suhtautumaan kriittisesti koulutyöhön. Aivan kuten Suoranta (2003) myös Pikkarainen kritisoi koulutyön tietopainotteisuutta. Koulujen tulisi tarjota oppilaille riittävästi haasteita mutta samalla koulujen tulisi innostaa ja motivoida oppilaita oppimaan. (2017, 109 -110)

Koulut edustavat enemmän tahoja, jossa yhteiskunnalliset päätökset määräävät opetussuunnitelmien sisällöt ja tavoitteet koulutyölle asetetaan ulkopäin. (2017, 101 – 104) Inhimillinen

kasvu on kiinnittynyt usein ajatukseen, jossa se nähdään oppimisen seurauksena, vaikka näin ei välttämättä aina ole. Ihmisen toiminnassa oppimista tapahtuu myös erehdyksen kautta eli kun ensin tapahtuu jotakin esimerkiksi ikävää vahingossa, ja kun samaa seurausta pyritään myöhemmin välttämään, voidaan olettaa, että yksilö on oppinut jotakin. Tai kyseessä voi olla ongelmatilanteen ratkaisu, jossa uutta oivallusta hyödynnetään tulevaisuudessa. Erityisesti jälkimmäisessä tapahtumassa yksilö arvioi ja päättelee asioita, eli hän reflektoi kokeemaansa. Sen sijaan reaktionomaisessa tilanteessa, jota ensimmäinen esittää, ei välttämättä synny reflektiota tai oivallusta lainkaan, vaan pelkkä toimintatavan muutos, jolloin ei voida sanoa, onko kokija kasvanut tai oppinut kokemastaan mitään.

5 POHDINTA

Teknologia on muuttanut ihmisen maailmassa olemisen ja elämisen tapaa. Se näkyy fyysisessä ympäristössä, arvomaailmassa ja tavassamme suhtautua elämään. Fyysiseen ympäristöön on teknologia tuonut välineitä, jotka ovat mahdollistaneet ennennäkemättömiä toimintatapoja, joiden turvin ihmiset voivat globaalisti ja lokaalisti kytkeytyä yhteiseen aika-avaruuteen. Tätä aika-avaruutta taustoittaa arvomaailma, jossa yksilö on vahva ja ”omavarainen” toimija. Tämä yksilöllisyyden korostuminen on kiilannut yhteisöllisyyden kentälle synnyttäen myös hämmennystä ja epävarmuutta. Yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden välistä kontrastia vahvistaa edelleen vanhojen traditioiden entistä nopeampi väistyminen uuden tieltä. Toisaalta traditioiden himmentymisessä ei ole mitään uutta, sillä se on osa luonnollista kulttuurien kiertokulkua tai evoluutiota. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että nykyihminen on siirtymässä vahvasti kohti elämiskulttuuria, joka ilmiönä pyrkii tuomaan vastavoimaa yhteiskunnan jatkuvasti kasvaville tehokkuusvaatimuksille. Se tuottaa päivittäin valtavat määrät mediaa, informaatiota, hälyä ja melua, joiden hallinta edellyttää entistä enemmän kriittisyyttä ja uusia tietotaitoja. Kuluttajien ja kansalaisten on kyettävä entistä paremmin valitsemaan yhä laajenevasta tarjonnasta se oleellinen.

Työni rajaus keskittyi kasvatukseen ja koulutukseen teknologian kentällä ja alussa esittämäni kysymykseen, mitä teknologia mahdollisesti saa aikaan tällä kentällä, jää tietysti vain huomioiden tasolle. Itselleni on tätä työtä tehdessä muotoutunut kuva kasvatuksen ytimestä muuttumattomana. Teknologisoitunut globaali maailma ei ole siirtänyt päämäärää hyvästä elämästä paikoiltaan. Yhä edelleen pyrkimys saattaa kasvatettavat osaksi yhteiskuntaa on kotien ja koulujen keskeinen tehtävä. Yhä edelleen kouluissa pyritään opettamaan oppilaita tasapuolisesti tarjoten mahdollisuuksia jokaiselle. Toisaalta arjen koulutyö tasapainoilee jatkuvasti erilaisten muutosten paineessa kysyen aika ajoin sitä, mitä pitäisi opettaa tai sitä, miten pitäisi opettaa. Vaa’an toisessa päässä on tiedollinen aines ja toisessa päässä inhimillinen kasvu. Se, mitä muutoksia teknologia tuo inhimillisen kasvun osa-alueelle on vielä kohtuullisen tutkimatonta aluetta. Esimerkiksi sosiaalisen median vaikutuksista identiteetin kehitykseen ei vielä tiedetä kovin paljon. Se tiedetään, että jatkuva verkkovireilläöolo ja kohotettu yksilöllisyys ovat aiheuttaneet hämmennystä. Sosiologi ja kulttuuritutkija Stuart Hallin mukaan nyky-yksilön on lähes mahdotonta enää muodostaa kiinteää, yhtenäistä ja vakaata identiteettiä, josta seuraa jatkuva identiteettityö. Toisin sanoen yksilöllä voi olla monta identiteettiä aina sen mukaan, mihin ryhmään hän kulloisenakin aikana kuuluu (Hall 2002,

23.) Identiteetistä on tullut yksilöllistä konstruktiota, joka on puolestaan sysännyt yhteisöllisyyden muutospaineesiin. Pahimmissa uhkakuvissa on maalattu kuvaa tulevaisuuden ihmisistä, jotka kytkeytyvät toinen toisiinsa koneiden välityksellä, irrallaan toisistaan. Ehkä tällaiseen ylimitoitukseen ei kuitenkaan ole aihetta, sillä loppujen lopuksi vuorovaikutus ja yhteistyö eivät ole katoamassa mihinkään. Ne ovat vain siirtyneet toisenlaisiin ympäristöihin, uusille alustoille.

LÄHTEET

- Antikainen, A. (1998). *Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta*. Helsinki. Porvoo: WSOY.
- Antikainen, A., Rinne, R., & Koski, L. (2006). *Kasvatustieteologia*. (3. uud.p.) Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Aro, J. (2011). Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa Kangaspunta, S. (Toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. (35–60). [Tampere]: Tampere University Press.
- Carr, N. (2010). *Mitä internet tekee aivoillemme*. Helsinki: Terra cognita.
- Erkkola, J-P. (2008). *Sosiaalisen median käsitteestä*. Taideteollinen korkeakoulu: Medialaboratorio.
- Hall, S. (2002). *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hankamäki, J. (2015). *George Herbert Mead ja symbolinen interaktionismi: Tutkimus minuuden, merkitysten ja yhteiskunnan rakentumisesta*. Helsinki: Books on Demand.
- Heikkilä, H., Ahava, L., Siljamäki, J., & Valtonen, S. (2011). Syytä huoleen Teoksessa Kangaspunta, S. (Toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. (167-194). [Tampere]: Tampere University Press.
- Hintikka, K. (2009). *Sosiaalinen media aktivoivan oppimisen välineenä-hanke*. (versio 0.9) Jyväskylän yliopiston loppuraportti. (saatavissa: <http://kans.jyu.fi/aineistot/raportit/JY-Sosiaalinen-media-2008-loppuraportti.pdf>)
- Hintikka, K. (2014). *Pedagogiset toimintakulttuurit muutoksessa – sosiaalinen media ja yleissivistävä opetus Suomessa vuonna 2023*. Otava opisto.
- Hintikka, K. (2011). Sosiaalinen media, yhteisö vai verkosto. Teoksessa Kangaspunta, S. (Toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. (114 – 139). [Tampere]: Tampere University Press.
- Kalliala, E. & Toikkanen, T. (2009). *Sosiaalinen media opetuksessa*. Helsinki: Finn Lectura.

Kangas, P., Toivonen, S., & Bäck, A. (2007). *Googlen mainokset ja muita sosiaalisen median liiketoimintamalleja*. (saatavissa: <http://www.vtt.fi/inf/pdf/tiedotteet/2007/T2369.pdf>)

Kangaspunta, S. (Toim.) (2011). *Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. [Tampere]: Tampere University Press.

Kauppila, R. A. (2005). *Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Keltikangas-Järvinen, L. (2004). *Temperamentti. ihmisen yksilöllisyys*. Juva: WSOY.

Kivelä, A. (2002). Kantin pedagoginen paradoksi. Nuorisotutkimus 2/2002, 20. vuosikerta. (saatavissa: <http://cc.oulu.fi/~epikkara/kivela/kivela2002.htm>)

Kiiski-Kataja, E. (2016). *Megatrendit 2016: Tulevaisuus tapahtuu nyt*. Sitra. (saatavissa: ISBN 978-951-563-955-4 (PDF) www.sitra.fi)

Laakkonen, M., Lamminpää, S., & Malaprade, J. (2011). *Informaatioteknologian filosofia*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Lehtikangas, A. (2014). *Identiteetti, vuorovaikutus ja toimijuus verkossa: Kartoitus nuorten verkkokulttuuria käsittelevästä kotimaisesta tutkimuksesta*. Helsinki: Verke - Verkkonuorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskus.

Lehtinen, E. & Kuusinen, J. (2001). *Kasvatuspsykologia*. Helsinki: WSOY.

Leivo, T., Mutanen, M., & Nieminen-Sundell, R. (2009). *Diginatiivit, työ, kansalaisuus*. Helsinki: Sitra.

Luostarinen, M. (2010). *Sosiaalinen media ja muuttuva paradigma: Social media paradigm*. Helsinki: Books on Demand.

Matikainen, J. (2008). *Sosiaalinen media: Millaista sosiaalisuutta?* (24-41). Tiedotustutkimus (saatavissa: <http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/view/550/532>)

Matikainen, J. (2001). *Vuorovaikutus verkossa*. Palmenia-kustannus.

- Mäkinen, O. & Naarmala J. (2011). Eettisyys virtuaalimaailmassa. Teoksessa Laakkonen, M., Lamminpää, S., & Malaprade J. (Toim.) *Informaatioteknologian filosofia*. (17-35). Juvenes Print.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2006). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY.
- Noppiari, E. & Uusitalo N. (2011). Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella, Teoksessa Kangaspunta, S. (Toim.). *Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. (140 – 166). [Tampere]: Tampere University Press.
- Palfrey, J. & Gasser, U. (2008). *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. New York: Basic Books.
- Pelastakaa Lapset ry:n raportti (2010). *Tutut tuntemattomat*. (saatavissa:http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2016/02/01123848/Tutut-tuntemattomat-raportti_web1.pdf)
- Pönkä, H. (2014). *Sosiaalisen median käsikirja*. Docendo Oy.
- Rautio, P., Saastamoinen, M., & Itäpuisto, M. (2006). *Minuus ja identiteetti: Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*: Tampere University Press.
- Rinne, R., Kivirauma, J., & Lehtinen, E. (2015). *Johdatus kasvatustieteisiin*. (8. uud.p.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ropo, E. (2015). Identiteetti tutkimuskohteena. Teoksessa Ropo, E., Sormunen, E., & Heinström, J. *Identiteetistä informaatiolukutaitoon: Tavoitteena itsenäinen ja yhteisöllinen oppija*. (27– 47). Tampere: Tampere University Press.
- Saastamoinen M. (2011). Intensiivistyvä yksilöityminen ja sosiaalisuuden muuttuva muodot. Teoksessa Kangaspunta, S. (Toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen* (61– 91). [Tampere]: Tampere University Press.
- Salonen, T. (1997). Kasvatuksen luonteesta ja mahdollisuuksista. Teoksessa Siljander, P. (Toim.) *Kasvatus ja sosialisatio*. (166 -174). Gaudeamus.

Siljander, P. (1997). *Kasvatus ja sosialisaatio*. Gaudeamus.

Siljander, P. (2005). *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen*. (2.p.) Helsinki: Otava.

Siljander, P., Kontio, K., & Pikkarainen, E. (2017). *Schools in transition: Linking past, present, and future in educational practice*. Rotterdam: SensePublishers.

Sutinen, A. (1997). Miten sosiaalinen minä syntyy? Teoksessa Siljander P. (Toim.). *Kasvatus ja sosialisaatio*. (77 – 97). Gaudeamus.

Suomi, R. (2011). Tietotekniikan vallankumous, ainutlaatuista ja niin tavallista. Teoksessa Laakkonen, M., Lamminpää, S., & Malaprade J. (Toim.) *Informaatioteknologian filosofia*. (239 – 257). Juvenes Print.

Suoranta, J. (2003). *Kasvatus mediakulttuurissa: Mitä kasvattajien tulee tietää*. Tampere: Vastapaino.

Yle, Areena (23.10.2014). Kultakuume: Sosiaalinen media syventää identiteettikriisiä (saatavilla: <http://areena.yle.fi/1-2370394>)